

Allmän värnplikt ger sociala fördelar

Svenska Dagbladet den 12 september 2014

För fem år sedan avskaffade Sverige, som enda land i Norden, värnplikten i fredstid. Det historiska riksdagsbeslutet fattades med bara tre rösters majoritet och utan att ha föregåtts av en ingående offentlig debatt om vad vi vill med vårt försvar. Konsekvenserna ger anledning till oro, inte bara för försvarets personalförsörjning utan även när det gäller försvarets sammanhållande och socialiserande funktion.

Värnplikten har ett starkt folkligt stöd. Enligt en undersökning gjord av Novus i januari 2014 anser 59 procent av de tillfrågade att det var en dålig idé att avskaffa värnplikten. En mätning som alltså gjordes före händelserna i Ukraina.

Värnplikten behövs för vår försvarsförmåga men den fyller också andra viktiga funktioner i samhället. Värnplikten var en av våra sista nationellt samlande institutioner. I lumpen var alla jämlika, oavsett ursprung, och ofta knöts vänskapsband för livet. Värnplikten förberedde samtidigt unga människor för arbetslivets krav och förväntningar.

Sverige har i huvudsak tre skäl att återinföra värnplikten i fredstid:

1. Värnplikten behövs för vår försvarsförmåga.

Det är allmänt känt att försvaret står inför stora svårigheter. Riksrevisionen konstaterar i sin senaste granskning av försvaret att det är osäkert om försvarsreformen kan slutföras, bland annat på grund av personalbristen. Alltför få kvalificerade ungdomar söker sig till försvaret och alltför många antagna hoppar av. I dag slutar sju av tio nyrekryterade soldater sin tjänstgöring i förtid.

Dagens avhoppsfrekvens innebär att försvaret behöver anta dubbelt så mycket personal som i dag, 8000 personer mot dagens 4000, för att klara personalförsörjningen (SvD 10/2 2014). Det kräver att cirka 7 procent av varje årskull framöver frivilligt söker sig till försvaret. Inte ens i USA, där man lägger enorma summor på rekrytering, uppnår man en rekryteringsfrekvens på över 6 procent.

Internationell erfarenhet visar att fler ungdomar söker militärtjänstgöring under lågkonjunktur. Trots finanskrisen och mycket hög ungdomsarbetslöshet sedan 2009 har Försvarsmakten inte lyckats locka till sig kvalificerade ungdomar. Det blir sannolikt ännu svårare när vi går in i en högkonjunktur.

2. Värnplikten innebär ett gemensamt, jämlikt och solidariskt ansvarstagande.

Bara någon generation tillbaka i tiden var alla svenskar medlemmar i samma kyrka, samlades kring samma tv-program på kvällarna och utbildades i samma enhetsskola, samtidigt som de flesta män gjorde samma värnplikt. I dag finns få sådana gemensamma och enande erfarenheter.

Ny teknik har gett var och en större frihet att bestämma över sin kulturkonsumtion. Vi är ett mindre homogent samhälle religiöst, kulturellt och etniskt, tack vare att Sverige har öppnat sina gränser för världen. Detta är i grunden en positiv utveckling. Samtidigt behöver vi enade institutioner för att vi ska hålla samman som samhälle.

Värnplikten var en sådan enade institution. Den förde samman unga män från olika kulturella och sociala förhållanden. Den gav gemensamma minnen och erfarenheter som enade också över generationerna.

Värnplikten var en påminnelse om att alla ungdomar som växer upp i Sverige bär ett gemensamt ansvar för försvaret av vårt land och vår demokrati. Detta är särskilt viktiga värden att förmedla när vi står inför ett växande utanförskap. En återinförd värnplikt skulle återigen bli en påminnelse om att Sverige tillhör oss alla, oavsett om vi har våra rötter här eller i Irak, Syrien eller Somalia, och oavsett om vi bor i Danderyd, Husby eller Haparanda.

Svensk försvarspolitik har under det gångna seklet präglats av idén om ett folkförsvaret. Vi är jämlikar inför varandra och vi har varit beredda att försvara vårt land jämlikt och solidariskt, oavsett vilka vi är och var vi kommer ifrån.

3. Utanförskapet och ungdomsarbetslösheten är bestående problem.

Idag är nästan 28 procent av Sveriges unga mellan 20 och 24 år arbetslösa. En delförklaring som framhållits av nationalekonomerna Magnus Henrekson och Tino Sanandaji (DN Debatt 6/7 2013) är de bristande icke-kognitiva egenskaperna hos dagens unga. Punktlighet, uthållighet, pålitlighet och arbetsvilja är exempel på egenskaper som efterfrågas i arbetslivet. Samtidigt visade årets Pisa-rapport att svenska skolor har den högsta andelen elever som skolkar och kommer för sent till lektionerna.

I en svarsenkät beställd av Framtidskommissionen (2012) ansåg var femte tillfrågad företagare att bristen på "social kompetens" var den främsta anledningen till att ungdomar har svårare att få jobb än äldre. "Yngre personer anses ha en negativ inställning, vara dåliga på att passa tider och ha en ren ovilja till arbete", konstaterar Framtidskommissionen.

En studie på nära 15 000 svenska värnpliktiga visade att militären utvecklade just den typ av icke-kognitiva färdigheter som inte bara krävs för att klara kriser och krigssituationer, utan som också efterfrågas på arbetsmarknaden – som samarbetsförmåga, stresstålighet och ansvarstagande.

Enligt Försvarsmaktens årliga attitydundersökning av värnpliktiga 2002-2009 uppgav hela 85 procent att värnplikten bidragit till att man utvecklats som människa. Viktiga egenskaper som värnplikten medfört var exempelvis "personlig mognad" (77 procent) och "att lära sig samarbeta" (70 procent).

Det finns således tungt vägande skäl för nästa regering att riva upp 2009 års försvarsreform och återinföra värnplikten. Ungdomar bör vid 18 års ålder få information om vilka olika pliktalternativ de kan välja: militär och räddningstjänst, vård och omsorg eller infrastruktur och underhåll. På så vis får alla svenska ungdomar, oavsett kön och sociala eller kulturella förhållanden, uppleva att de behövs och att de jämlikt och solidariskt ansvarar för vårt lands säkerhet.

Magnus Henrekson

professor i nationalekonomi, Institutet för Näringslivsforskning

Anders Wall

doktor h.c.

Mårten Torson Lindberg

doktorand Statsvetenskapliga institutionen Lunds Universitet

Peder Johnson

vd Gimmel Fastigheter AB